

Introduktion

I denne bog samles trådene fra en lang række forskellige kilder. Vi har sat os det ambitiøse mål at få flere forskellige grupper i tale: psykologer inden for forskning, kliniske psykologer og psykoterapeuter, men også mennesker, der arbejder med udvikling inden for andre discipliner. Vi tager udgangspunkt i det mest generelle perspektiv, og det er vores hensigt at sætte fokus på den afgørende betydning, udviklingspsykologien kan have for vores forståelse af psykoterapi og psykopatologi. I vores fremstilling af psykoterapien forsøger vi at integrere vores teoretiske viden om psykologisk udvikling med de erfaringer, vi har gjort i vores kliniske arbejde med børn og voksne. Vi mener, at det tjener vores patienter bedst, hvis den enkelte terapeut og professionen som helhed til stadighed bestræber sig på at opnå en sådan integration. Der hersker imidlertid ikke udbredt enighed om, at en sådan integration er et værdifuldt tiltag (se Green, 2000; Wolff, 1996), og sådan bør det også være. Det, psykoterapeuten tilbyder, er klinisk assistance – typisk sprogligt formidlet – til mennesker, der ikke (alene) ønsker at blive hjulpet gennem medicinering, men som også gerne vil have hjælp af en, der er villig til at forholde sig til, hvad de tænker og føler. Der er ikke grund til at tro, at videnskabelige fremskridt inden for tilgrænsende discipliner vil gavne den psykoterapeutiske praksis. Det synes f.eks. nærliggende at gå ud fra, at de fremskridt, der skete inden for Hulls og Skinners forskning i læreprocesser i 1940'erne og 1950'erne, ikke var til stor hjælp for den tids psykodynamiske terapeuter. Læringsteori kom til sin ret inden for en helt anden form for psykologisk terapi; en terapi, der var mindre optaget af betydning og person end af adfærd og miljø.

Vores arbejde kan placeres i en veletableret tradition, der omfatter en lang række psykoterapeuter, som har interesseret sig for udviklingspsykologisk teori og forskning, heriblandt giganter som Anna Freud, Melanie Klein, Mahler, Brody, Emde, Stern og mange andre. Et særlig inspirerende eksempel på en harmonisk integration af en udviklingspsykologisk og en klinisk tankegang findes i en bog af Anni Bergman (1999), Margaret Mahlers kendte samarbejdspartner. En lang række af de ideer, der er indeholdt i Bergmans bog, vil optræde

på disse sider, i visse tilfælde i et lidt andet perspektiv. En række vigtige kendetegn går igen i alle forsøg på at forene et udviklingspsykologisk udgangspunkt med en interesse i psykoterapi, for så vidt disse forsøg bygger på observation af menneskelig udvikling. Men samtidig er vi overbevist om, at en række af de ideer, der diskuteres i denne bog – f.eks. den sociale biofeedback-teori om forældres spejling, den teleologiske og den intentionelle indstilling, refleksiv funktion, psykisk ækvivalens og den psykiske realitets forestillingsmodi (*pretend modes*), det fremmede selv, affektivitet og selvfølgelig affektregulering og mentalisering – udstikker helt nye retninger for psykoanalysen og psykoterapien.

Set i et andet perspektiv beskæftiger denne bog sig ikke blot med ideer og problemstillinger hentet fra psykoanalysen. Vi benytter en erkendelsesteoretisk tilgang til at beskrive og bestemme den proces, gennem hvilken spædbørn opnår en forståelse af andres sind og i sidste ende deres eget. Forestillingen om, at vi forstår os selv gennem andre, udspringer af den tyske idealisme og er blevet udfoldet yderligere inden for analytisk erkendelsesteori (Jurist, 2000). En sådan anvendelse af erkendelsesteori er almindelig inden for social kognitionsteori. Den tilgang, vi har valgt, adskiller sig herfra ved ikke alene at inddrage kognition, men også affekter. Vi henholder os her til tilknytningsteorien, der leverer empirisk støtte for den antagelse, at et spædbarns fornemmelse af dets selv kan føres tilbage til den affektive kvalitet af barnets forhold til dets primære omsorgsperson. I vores arbejde låner vi ikke alene fra tilknytningsteorien; vi reformulerer også denne teori på et meget vigtigt punkt. Vi hævder, at tilknytning ikke er et formål i sig selv: Tilknytningen eksisterer med henblik på dannelsen af et system af repræsentationer, der (formentlig) er blevet udviklet for at sikre menneskets overlevelse. Man kan derfor også opfatte denne bog som et forsøg på at løse en række af de traditionelle spændinger mellem psykoanalysen og tilknytningsteorien (Fonagy, 2001).

Lad os på dette sted sige lidt mere om det emne, der hovedsagelig vil optage os her, og om forholdet mellem dette emne og den begrebsmæssige treenighed, som titlen på denne bog angiver. Vi vil bogen igennem primært fokusere på, hvordan mennesker i forskellige aldre – spædbørn, børn, unge mennesker og voksne – udvikler mentale repræsentationer af psykologiske tilstande. Mentalisering, et begreb, der er velkendt inden for udviklingspsykologien, betegner den proces, hvorigennem vi bliver klar over, at vores sind medierer vores opfattelse af verden. Mentalisering er intimt forbundet med udviklingen af selvet, med dets stadig mere indviklede indre struktur og med dets deltagelse i det menneskelige samfund, som er et netværk af relationer med andre, som

deler denne unikke evne. Operationaliseringen af de mentale færdigheder, der frembringer mentalisering, vil her blive betegnet som reflektiv funktion (Fonagy et al., 1998).

Mentalisering hænger nøje sammen med udviklingen af både de handlingsorienterede og de repræsentationelle aspekter af selvet; både det „jeg“ og det „mig“, som William James beskrev (1890). Selvrepræsentation har været genstand for en del opmærksomhed, hvad enten det er i form af det jamesianske „mig“ eller det „empiriske selv“ (Lewis & Brooks-Gunn, 1979). Selvrepræsentation omfatter udviklingen af det system af kendetegn, vi forstår os selv ud fra, om end denne viden er noget, vi slutter os til på baggrund af de reaktioner, vi møder i vores omgivelser (Harter, 1999). Dette aspekt af mentaliseringen har med andre ord en lang historie inden for både psykoanalytisk teori (Fonagy, 1991) og kognitiv psykologi (Morton & Frith, 1995). Selvet i dets egenskab af mental aktør – eller, som vi har betegnet det andetsteds, det psykologiske selv (Fonagy et al., 1993b; Fonagy & Target, 1995) – har imidlertid været et relativt overset emne inden for forskningen. Denne relative mangel på interesse hos psykologer og psykoanalytikere for de udviklingsprocesser, der understøtter det handlende selv, kan opfattes som reminiscenser af den stærke kartesianske tradition, der hævder, at førsteperson-perspektivet udgør en særlig kilde til autoritet, for så vidt det giver direkte og ufejlbarlig adgang til intentionelle mentale tilstande. Dette har spærret for en erkendelse af, at denne adgang er noget, der opnås med møje og besvær i løbet af individets udvikling. Marcia Clavells arbejder (1988, 1994, 2000) tjener som en blandt flere påmindelser om, at den psykoanalytiske metapsykologi kun i begrænset omfang har været i stand til at lægge afstand til den kartesianske doktrin. Både psykoanalysen og udviklingsforskningen har i mange tilfælde tilsluttet sig denne tradition, idet de er gået ud fra, at vi har en medfødt adgang til oplevelsen af at være aktør. I denne bog forsøger vi at bryde radikalt med denne fremherskende filosofiske tradition. Heroverfor vil vi hævde, at det at være aktør eller et handlende selv med fordel kan opfattes som en udviklingsmæssig eller konstrueret færdighed.

Udviklingspsykologiske og filosofiske undersøgelser af repræsentationen af intentionel handling har vist, at repræsentationer af intentionelle mentale tilstande kan have en ganske kompleks indre struktur. I visse tilfælde lader det sig kun gøre at opnå delvis bevidst adgang til disse strukturer, og i andre tilfælde er denne adgang slet ikke mulig. Det forekommer os vigtigt, at der sker en kortlægning af den proces, hvorigennem forståelsen af selvet som mental aktør opstår ud fra interpersonelle erfaringer, især primær-objektrelationer. Mentalisering omfatter både et selvrefleksivt og et interpersonelt aspekt. Sammen

sætter de barnet i stand til at skelne mellem indre og ydre virkelighed samt mellem intrapersonelle mentale og emotionelle processer og interpersonel kommunikation. I denne bog vil vi fremlægge kliniske og empiriske resultater samt udviklingspsykologiske iagttagelser med det formål at godtgøre, at barnets oplevelse af sig selv som en organisme med et sind eller et psykologisk selv ikke er en medfødt genetisk egenskab. Det er en struktur, der udvikles fra spædbarnsalderen gennem barndommen, og denne udvikling afhænger helt og aldeles af samspillet med mere mentalt modne personer, som er både venligt stemte og reflektive i forhold til barnet.

Ud fra vores opfattelse er mentalisering ikke alene en kognitiv proces; den begynder med „opdagelsen“ af affekter i primær-objektrelationerne. Af samme grund fokuserer vi på begrebet affektregulering, som spiller en vigtig rolle inden for udviklingspsykologien og forskningen i psykopatologi (f.eks. Clarkin & Lenzenweger, 1996). Affektregulering, evnen til at modificere affekttilstande, hænger nøje sammen med mentalisering, eftersom affektregulering spiller en afgørende rolle i forbindelse med dannelsen af en fornemmelse af selvet og det at være en aktør. I vores fremstilling udgør affektregulering et forstadium til mentalisering, men vi er samtidig overbevist om, at affektreguleringens karakter undergår en forandring, når først mentaliseringsevnen er udviklet. Vi skelner her mellem en grundlæggende affektregulering, hvor reguleringen består i en form for tilpasning af affekttilstande, og en mere sofistikeret affektregulering, hvor affekter anvendes til at regulere selvet. Begrebet mentaliseret affektivitet betegner en moden evne til at regulere affekter og til at nå til erkendelse af de subjektive betydninger af ens egne affekttilstande. Vi hævder, at mentaliseret affektivitet udgør kernen i selve det psykoterapeutiske forehavende. Mentaliseret affektivitet er udtryk for en erfaringsbaseret forståelse af ens egne følelser, der omfatter mere end intellektuel forståelse. Det er inden for denne sfære, at forskellige former for modstand og forsvar optræder, ikke blot over for specifikke emotionelle oplevelser, men over for bestemte psykologiske funktionsmodi. Der er ikke alene tale om, at det terapeutiske fremskridt blokeres af forvrængning af mentale repræsentationer, men også om, at den mentale funktion hæmmes (Fonagy et al. 1993a). Vi kan derfor misforstå, hvad vi selv føler, idet vi mener at føle noget, mens vi i virkeligheden føler noget andet. Vi kan endog berøve os selv den emotionelle oplevelsesverden i hele dens rigdom. Den manglende evne til at danne sig en forestilling om psykologisk og psykosocial kausalitet kan skyldes en gennemgående hæmning og/eller udviklingsmæssig misdannelse af de psykologiske processer, der understøtter disse evner.

Med den teori om affektregulering og mentalisering, vi fremlægger her, er vi

i stand til at udbygge den opfattelse af tilknytningens evolutionære funktion, som bl.a. teoretikere som John Bowlby har fremsat. Vi mener, at de tidlige objektrelationers evolutionære funktion er at forsyne det helt lille spædbarn med et miljø, inden for hvilket en forståelse af andres og dets eget sind kan udfoldes. I forlængelse heraf vil vi argumentere for, at evnen til selvrefleksion samt evnen til at reflektere over andres oplevelsesverden er konstruktioner, som opstår (eller ikke opstår) ud fra de tidligste relationer. Da mentalisering er et afgørende aspekt af menneskets sociale funktion, kan vi konkludere, at udviklingen af mentale strukturer til fortolkning af interpersonelle handlinger har særlig evolutionær prioritet. Sproget er selvsagt det primære medium for symbolsk interaktion. Men hvis sproget skal fungere adækvat, er det nødvendigt, at der sker en organisering af den subjektive verden. Indre tilstande må have en betydning, hvis de skal kunne kommunikeres til andre og fortolkes hos andre med henblik på at styre samarbejdet i forbindelse med arbejde, kærlighed og leg.

Det skulle gerne fremgå af det ovenfor anførte, at denne bog lægger afgørende vægt på tidlige sociale erfaringers modererende rolle i forhold til de mentale funktioner, der spiller en afgørende rolle i psykiske forstyrrelser og den psyko-terapeutiske behandling af disse. I denne henseende ligger denne bog i forlængelse af en psykosocial tradition, der har opfattet forældrepraksisser og det tidlige sociale miljø som nøglen til udviklingspsykopatologi (Cicchetti & Cohen, 1995; A. Freud, 1981; Masten & Braswell, 1991; Rutter, 1993; Sameroff, 1995; Sroufe, 1996). Vi er klar over, at dette perspektiv – der har været fremherskende i det 20. århundredes psykiatri og samfundsvidenskab – er blevet genstand for voksende kritik som følge af resultater fra nyere adfærdsgenetisk forskning, nemlig adoptions- og tvillingeundersøgelser (Eaves et al., 1997; Hewitt et al., 1997). Det er meget sandsynligt, at tidligere undersøgelser har overvurderet det sociale miljøes betydning for udviklingen, fordi forskerne ikke har undersøgt de genetiske faktorer. Vi bemærker imidlertid, at der i den aktuelle psykiatriske litteratur er tegn på, at en naiv nativisme er ved at vende tilbage, således at de genetiske data tages til indtægt for, at en psykologisk analyse ikke kan være frugtbar. Man inddrager derfor kun i begrænset omfang betydningen af det tidlige miljø, og i det omfang det sker, lægger man snarere vægten på et fysisk end på et psykologisk perspektiv (f.eks. Marengo & Weinberger, 2000).

Det er klart, at psykologiske principper er bundet af de begrænsninger, der fastlægges af neurofysiologiske egenskaber ved de systemer, der opretholder disse principper. Men dette betyder ikke, at psykologien kan reduceres til

biologi. I denne bog vender vi os imod det, man kunne kalde genetificeringen af den menneskelige adfærd. Den position, vi repræsenterer, ligger på linje med det standpunkt, vi finder hos evolutionisterne Dobzhansky (1972) og Gould (1987): Vi mener, at naturen (genetikken eller gener) er potentialistisk snarere end deterministisk. Den biologiske determinisme betjener sig ofte af formuleringer, der vedrører organismens påvirkelighed af og interaktion med omgivelserne. Men på trods af disse mere spiselige formuleringer anses generne stadig som den primære drivkraft. Det anerkendes ganske vist, at evolutionære anlæg kan forandres, men de nedarvede træk anses for at være dominante. Vi vil hævde, at denne tendens kun er mulig, fordi der ikke foreligger overbevisende data om samspillet mellem gener og miljø. Moderne genetisk forskning har imidlertid skabt overbevisende forudsætninger for at hævde, at biologien har et løst snarere end fast greb om kulturen (Gould, 1987).

Når adfærdsgenetikken ikke har været i stand til at finde overbevisende belæg for det konkrete samspil mellem gener og miljø, skyldes det efter vores overbevisning, at forskerne inden for dette område er tilbøjelige til at studere det „forkerte“ miljø, nemlig det fysiske snarere end det psykologiske. Vi vil hævde, at den dalende interesse for subjektiviteten, den mekanisme, der fortolker den sociale verden, er en af årsagerne til denne lakune i vores viden. Det er den måde, hvorpå miljøet *opleves*, der fungerer som filter i omsætningen fra genotype til fænotype. De intrapsyke processer, der understøtter det handlende selv, er ikke blot konsekvenser af miljømæssige og genetiske faktorer. De kan også udfylde en modererende funktion i forhold til miljøets påvirkning af genotypen. Efter vores overbevisning er mentalisering omdrejningspunktet i denne modererende proces, eftersom det er fortolkningen af det sociale miljø snarere end af det fysiske miljø, der bestemmer, hvordan de genetiske anlæg kommer til udtryk.

Disse betragtninger har ført til en ny opfattelse af betydningen af tidlige sociale relationer for individets senere erfaringer. Vi har bevæget os væk fra en model, der hævder, at en tidlig relation først og fremmest har sin betydning ved at frembringe et skema for senere relationer (f.eks. Bowlby, 1980). Heroverfor hævder vi, at et individs tidlige erfaringer har deres betydning deri, at de – uden tvivl formidlet gennem en påvirkning af både fysiologiske og neurofysiologiske faktorer – bestemmer den „dybde“, det er muligt at opnå i behandlingen af information fra det sociale miljø. Knap så optimale tidlige omsorgserfaringer påvirker den senere udvikling, i den udstrækning disse erfaringer underminerer individets evne til at bearbejde og fortolke information vedrørende mentale tilstande; information, der er afgørende, hvis individet skal kunne fungere

effektivt i en stressfyldt social verden. Utryghed i tilknytningsrelationer er tegn på begrænset mentaliseringsevne. Vi mener, at den traditionelle klassifikation af tilknytningsmønstre med fordel kan omfortolkes i dette lys, således at tryk tilknytning opfattes som tegn på en relativt god og utryk tilknytning som tegn på en relativt dårlig evne til at håndtere eller mestre nære interpersonelle relationer. Manglende evne til at mentalisere under stress giver sig udtryk i en manglende organisering af tilknytningssystemet.

Hvilke aspekter af miljøet er afgørende for en sund udvikling af det, vi betegner som det handlende eller det psykologiske selv? Afstemte samspil med en forælder (Jaffe et al., 2001; Stern, 1985) involverer ofte affektspejling, dvs. at omsorgspersonen over for barnet betjener sig af mimik eller stemmelyde til at fremstille de følelser, omsorgspersonen går ud fra, at barnet har, og dette på en sådan måde, at der sker en afdæmpning snarere end en intensivering af barnets følelser. Vi er overbevist om, at forældres affektspejling er afgørende for udviklingen af evnen til affektregulering, idet der i denne spejling dannes anden-ordensrepræsentationer af konstitutionelle affekttilstande. Det er billedet af omsorgspersonens spejling af spædbarnets indre oplevelse, der står bag struktureringen af barnets emotionelle liv. Det forholder sig altså ikke blot således, at selvet lader sig påvirke af miljømæssige faktorer; selvet *konstitutes* i det hele taget gennem samspillet med det sociale miljø. Der kan argumenteres for, at Freud opfattede spædbarnsalderen som en periode, hvor selvet opfatter andre som forlængelser af sig selv (f.eks. Freud, 1900a). Set i vores perspektiv forholder det sig lige omvendt: Selvet er oprindeligt en forlængelse af oplevelsen af den anden.

Vi fremsætter to nært forbundne udviklingspsykologiske teorier. Begge vedrører forholdet mellem to størrelser, nemlig tilegnelsen af en forståelse af den indre verdens repræsentationelle karakter og evnen til affektregulering. Den sociale biofeedback-teori om forældres affektspejling beskæftiger sig med, hvordan spædbarnets automatiske emotionsudtryk og omsorgspersonens konsekvente affektspejlende mimik og stemmelyde forbindes i det lille barns sind gennem en særlig mekanisme til sporing af kontingens,¹ som blev identificeret af John Watson og hans kolleger (Bahrck & Watson, 1985; Gergely & Watson, 1996; Watson, 1972, 1994). (Denne mekanisme vil blive udførligt behandlet i kapitel 4). Dannelsen af denne forbindelse er vigtig i to henseender:

1. Med tiden forbinder spædbarnet den kontrol, det har over forældrenes spejlingsudtryk, med den dermed forbundne forbedring af dets følelses-

mæssige tilstand, hvilket fører til, at barnet oplever selvet som en aktør, der er i stand til at foretage denne regulering.

2. Dannelsen af anden-ordensrepræsentationer af affekttilstande skaber grundlaget for affektregulering og impuls kontrol.

Spædbarnet kan nu manipulere og udløse affekter gennem såvel indre som ydre handling, ligesom det nu bliver muligt at opleve disse affekter som noget genkendeligt og dermed fælles. Såfremt forældres affektudtryk ikke er i overensstemmelse med spædbarnets affekttilstande, vil dette underminere klassifikationen af de indre tilstande, som vedbliver at være forvirrende, ikke-symboliserede og vanskeligere at regulere.

Skal affektspejlingen danne grundlag for udviklingen af en repræsentationel ramme, må omsorgspersonen på en eller anden måde tilkendegive, at det affektive udtryk ikke er alvorligt ment: Det skal ikke forstås som udtryk for, hvad faderen eller moderen selv føler. Vi betegner denne særlige egenskab ved forældrens spejlingsadfærd som *markering*. Et udtryk, der er i overensstemmelse med spædbarnets tilstand, men som ikke er tilstrækkelig markeret, kan meget vel være overvældende for barnet. Barnet oplever, at faderen eller moderen faktisk giver udtryk for sin egen følelse, hvilket lader barnet forstå, at dets følelse „smitter“, at den er universel og dermed mere farlig. På kort sigt er det sandsynligt, at spædbarnets registrering af en tilsvarende, men realistisk negativ følelse vil medføre, at der sker en eskalering snarere end en regulering af barnets tilstand og dermed en traumatisering snarere end en „inddæmning“ (containment).

Den anden teori, vi fremlægger i denne bog, vedrører karakteren af den subjektivitet, der går forud for spædbarnets erkendelse af sindets eller den indre verdens repræsentationelle karakter. Vi mener, at spædbarnets tidlige bevidsthed om mentale tilstande er karakteriseret ved en identifikation af det indre og det ydre. Det, der gives i den indre verden, gives nødvendigvis også derude, og det, der gives derude, gives nødvendigvis også i den indre verden. Oplevelsen af den indre verden ud fra en sådan psykisk ækvivalensmodus kan være forbundet med intens psykisk smerte, fordi projektionen af fantasier ud i den ydre verden kan være frygtindgydende. Det er derfor afgørende, at spædbarnet opnår en fornemmelse af, at mentale tilstande har karakter af forestillinger. Gennem gentagne erfaringer af affektregulerende spejling kan barnet bibringes en forståelse af, at følelser ikke nødvendigvis „flyder over“, ud i verden. Barnets mentale tilstande frakobles den fysiske verden. Vi hævder her, at børn, hvis forældre udviser spejlingsadfærd, der er mere kontingent i forhold til barnets

affekttilstande og tilstrækkelig markeret, har nemmere ved denne frakobling. Forældre, der selv har problemer med emotionsregulering, lader sig derimod nemt overvælde af spædbarnets negative affekt. Deres affektudtryk er derfor realistiske og umarkerede, hvilket griber forstyrrende ind i udviklingen af affektregulering. En afgørende mulighed for at opnå en forståelse af forskellen mellem faktiske mentale tilstande og repræsentationer heraf tabes herved på gulvet. Vi vil hævde, at denne identifikation af det indre og det ydre vedbliver at være et fremherskende træk hos personer med alvorlige personlighedsforstyrrelser.

Affektspejling kan få et patologisk udfald, såfremt omsorgspersonen overvældes af den negative affekt, der opstår som modsvar på spædbarnets reaktion, og derfor fremkommer med et alt for realistisk udtryk, som medfører følelsesmæssig arousal. Dette underminerer ikke alene spædbarnets mulighed for at danne en sekundær repræsentation, men også dets fornemmelse af, at der går en grænse mellem selvet og den anden – en indre oplevelse bliver pludselig ydre, gennem en slags afsmitning. Efter vores overbevisning svarer dette til de kliniske kendetegn ved projektiv identifikation, det sædvanlige forsvar i forbindelse med borderline-personlighedsforstyrrelser. Vedvarende erfaringer af denne art kan spille en vigtig rolle i etableringen af projektiv identifikation som den dominerende form for emotionel oplevelse i udviklingen af en borderline-personlighed. Det skal bemærkes, at borderline i denne bog ikke betegner en specifik kategori inden for DSM-IV, nemlig borderline-personlighedsforstyrrelse, men en form for patologisk personlighedsorganisation, der meget vel kan være på færde ved alle alvorlige personlighedsforstyrrelser. Den model, vi præsenterer i denne bog, skal kunne forklare borderline-fænomener hos en lang række patienter, ikke kun dem, der opfylder de formelle diagnostiske kriterier. Det er vores mål at kaste lys over den mentale funktion hos en større gruppe af patienter – som man måske kan definere som dem, der opfylder Otto Kernbergs (1967) klassiske beskrivelse af borderline-personlighedsorganisation – hvis tænkning og følelsesmæssige oplevelser ofte undergår en massiv desorganisering og regression i den kliniske situation og dermed fremkalder intense følelser hos terapeuten (f.eks. Rey, 1979). Den følelsesmæssige labilitet, der kendetegner disse patienter, opfattes typisk som nøglen til en nærmere forståelse af deres lidelse. Deres terapiforløb er typisk karakteriseret ved episoder af dramatisk udageren – enten deres egen eller terapeutens – og deres dybe afhængighed af terapeuten øger de vanskeligheder, der er forbundet med behandlingen.

Efter vores overbevisning eksisterer der en anden afvigende spejlingsstruktur, der snarere disponerer for en narcissistisk personlighedsforstyrrelse end for

borderline-tilstande. I tilfælde, hvor spejlingen er tilstrækkelig markeret, men ikke kontingent i forhold til barnets tilstand, idet omsorgspersonen ikke opfatter spædbarnets følelse korrekt, vil barnet stadig opleve omsorgspersonens affektudtryk som en afbildning af dets primære følelsesmæssige tilstand. Da den spejlede tilstand ikke er kontingent i forhold til barnets faktiske følelser, vil den resulterende sekundære repræsentation blive forvrænget. Barnet vil fejlbetegne den primære, konstitutionelle følelsesmæssige tilstand. Dets selvrepræsentation vil ikke være tæt knyttet til den underliggende følelsesmæssige tilstand. Individet giver måske nok udtryk for en fornemmelse af virkeligheden, men da den konstitutionelle tilstand ikke er blevet anerkendt af omsorgspersonen, vil selvet føle sig tomt, i og med at det afspejler aktiveringen af sekundære repræsentationer af affekt, som savner de tilsvarende forbindelser inden for det konstitutionelle selv.² Først når psykoterapi fører til dannelsen af mentaliseret affektivitet kan der slås bro over denne brudlinje i det psykologiske selv.

Vi har forsøgt at give en nærmere bestemmelse af den psykologiske mekanisme, der understøtter de processer, hvorved forældrenes affektspejling afviger fra dens sædvanlige forløb, ved hjælp af vores begreb om *det fremmede selv*. Helt overordnet kan vi sige, at selvet som aktør opstår ud fra spædbarnets registrering af, hvad der udgør omsorgspersonens opfattelse af barnets intentionalitet. Vi går ud fra, at der sker en fejlagtig konstruktion af det psykologiske selv i tilfælde, hvor forældrenes omsorg er præget af en ekstrem mangel på sensitivitet eller afstemning i forhold til barnet. Vi følger her Winnicott (1967), der hævder, at i de tilfælde, hvor spædbarnet ikke finder *sig selv* i moderen, finder det i stedet moderen. I denne situation er spædbarnet nødsaget til at internalisere repræsentationen af objektets mentale tilstand som en integreret del af sig selv. Men den internaliserede anden vedbliver da at være *fremmed* og uden forbindelse til strukturerne i det konstitutionelle selv. I tilfælde af kronisk insensitiv eller ikke-afstemt omsorg sker der en fejlagtig konstruktion af selvet, hvorigennem spædbarnet tvinges til at internalisere repræsentationen af objektets mentale tilstand som en integreret del af sig selv.

I den tidlige del af udviklingen håndterer barnet dette fremmede selv gennem eksternalisering; efterhånden som mentaliseringsevnen udvikles, bliver det muligt at væve det fremmede selv tættere sammen med selvet, hvilket skaber et fejlagtigt indtryk af sammenhæng og enhed. Et lille barn, der udviser en desorganiseret tilknytning, vil derfor typisk kontrollere og manipulere forældrens adfærd. Dette indgår i de projektive identifikationsprocesser, hvorigennem barnet opnår den efterstræbte oplevelse af, at dets selv er sammenhængende, og at de fremmede elementer i dets selvstruktur foreligger uden for dets

mentale verden. Dette sker ved, at barnet opfatter disse elementer som en del af andres selv, typisk en forælders. Desorganiseringen af selvet går hånd i hånd med en desorganisering af barnets tilknytningsrelationer, fordi den skaber et konstant behov for denne form for projektiv identifikation – eksternaliseringen af det fremmede selv – i alle barnets tilknytningsrelationer.

Vi er alle udstyret med et fremmed selv, fordi selv helt almindelig omsorg rummer momenter af omsorgssvigt. Med udviklingen af mentalisering og under forudsætning af, at den mellemste del af barndommen er relativt fri for traumer, vil lakunerne i barnets selv, svarende til episoderne af ikke-kontingent forældresomsorg, blive udfyldt af de selvnarrativer, som ethvert rimelig velfungerende sind kan skabe. Det fremmede selv er som oftest skadeligt i tilfælde, hvor senere traumatiske oplevelser i familien eller i jævnaldrendegruppen tvinger barnet til at dissociere smerte ved at bruge det fremmede selv til at identificere sig med aggressoren (krænkeren). I disse tilfælde koloniseres lakunerne i selvet af billedet af krænkeren, og barnet begynder at opleve sig selv som destruktiv og i sidste ende som et uhyre. Vi mener derfor, at utilstrækkelig forældreomsorg i den tidlige fase af spædbarnets liv er årsag til en skrøbelighed, der kan gribe forstyrrende ind i udviklingen, og som kan føre til et alvorligt patologisk udfald, hvis individets senere erfaringer er uhensigtsmæssige – enten fordi de ikke virker fremmende på udviklingen af evnen til mentalisering, eller fordi de sætter individet i en situation, hvor vedkommende i forsvarsøjemed bliver nødt til at betjene sig af disse „fejlmechanismer“ i udviklingen af selvet. Disse faktorer påvirker hinanden, og sandsynligheden for, at man overlever et psykologisk overgreb, stiger, hvis individet frit kan betjene sig af mentalisering til at fortolke krænkerens adfærd (Fonagy et al., 1994). Brutalisering inden for rammerne af tilknytningsrelationer forårsager imidlertid intense følelser af skam. Hvis disse følelser optræder sammen med en forhistorie, der omfatter omsorgssvigt og en deraf følgende svækket evne til mentalisering, vil dette med stor sandsynlighed udløse vold mod selvet og andre, da intensiteten af den oplevede ydmygelse ikke kan håndteres eller afsvækkes gennem mentalisering. Den ikke-mentaliserede skamfølelse, der ikke er medieret af oplevet afstand mellem følelse og objektiv virkelighed, opleves da som en ødelæggelse af selvet. Vi har kaldt dette jegdestruktiv skamfølelse. Anvendelsen af den fremmede, dissocierede del af selvet til at inddæmme billedet af aggressoren og den utænelige affekt, der er forbundet med overgrebet, er i mange tilfælde en overlevelsesstrategi. Vi vil forsøge at beskrive en række af disse tilfælde i denne bog.

Brugen af den fremmede del af selvet i forsvarsøjemed er udpræget patogen,

selvom den til at begynde med udfylder en adaptiv funktion. Efter vores overbevisning markerer dette udviklingen af alvorlige personlighedsproblemer i tre henseender:

1. yderligere afvisning af mentalisering, i hvert fald inden for en tilknytnings-kontekst,
2. sammenbrud i det psykologiske selv gennem dannelsen af en torturerende anden inden for selvets rammer,
3. vital afhængighed af den andens fysiske tilstedeværelse som redskab for eksternalisering.

Sammen forklarer disse tre forhold mange aspekter af den dysfunktion, der forekommer hos borderline-patienter. Individet, der har været udsat for overgreb og traumer, og som ikke evner at danne sig en forestilling om de mentale tilstande, der kunne forklare motivet bag overgreb, opgiver af egen fri vilje og som et forsvar at reflektere over indre tilstande. Disse mennesker er i stand til at tænke over mentale tilstande i selvet og andre i forbindelse med almindelige sociale relationer. Men der opstår uundgåeligt konflikt og forviklinger hos dem, så snart relationen bliver følelsesmæssigt intens og organiseres af mentale strukturer, som involveret i tilknytningsrelationer. Deres opgivelse af mentalisering betyder, at de står tilbage med en indre virkelighed domineret af psykisk ækvivalens. Som alle andre patienter organiserer disse individer deres terapeutiske relation på en sådan måde, at den er i overensstemmelse med deres ubevidste forventninger; dog med den forskel, at disse forventninger i deres tilfælde synes at være helt igennem virkelige, og at disse patienter ikke har nogen fornemmelse af, at andre perspektiver er mulige. Den manglende evne til at danne forestillinger om mentale tilstande indebærer, at individet ikke har mulighed for narrativt at „udjævne“ de grundlæggende lakuner i selvstrukturen, og det fremmede selv fremstår derfor meget klarere for terapeuten. Splitting bliver det fremherskende forsvar, og projektiv identifikation – eksternaliseringen af det fremmede selv – et omdrejningspunkt i individets overlevelse. Skal eksternaliseringsprocesserne fungere, forudsætter det, at bærerne af den projektive identifikation er til stede. En total afhængighed af disse individer er derfor gennemgående hos disse patienter.

Vores reformulering af det tidlige sociale miljøets betydning har vigtige kliniske implikationer. Målet for den psykoterapeutiske behandling af individer, hvis tidlige erfaringer har betydet, at deres evne til mentalisering er begrænset, er at hjælpe disse mennesker til at etablere denne interpersonelle evne til fortolkning.

Hele det psykoterapeutiske forehavende kan faktisk defineres som en aktivitet med det særlige mål at genoprette denne funktion. En lang række bidrag fra vores forgængere inden for psykodynamisk teori kan genlæses i lyset af denne omformulering. I den videre fremstilling vil vi ofte pointere, at de ideer, vi gør os til talsmænd for, allerede er foregrebet af en række betydningsfulde psykoanalytiske teoretikere, ikke mindst inden for objektrelationsteorien. Vi knytter således i flere tilfælde an til Bions (1959) teorier om „containment“. Hjernens indstilling på interpersonel fortolkning er en overordnet biologisk konstruktion (Bogdan, 2001), og dens grænser er endnu ikke blevet udforsket. I denne bog vil vi primært beskæftige os med refleksiv funktion og mentalisering; evner, der med stor sandsynlighed vil vise sig at være specifikke tilfælde af denne mere overordnede evne.

Et af de væsentligste formål med psykoterapi, hvis ikke det væsentligste, er udvidelsen af området for mentalisering. I forhold til nogle patienter, særlig patienter, der befinder sig i borderline-området af det psykiske spektrum, kan man sammenligne terapeuten med omsorgspersonen, der intuitivt træder ind i barnets verden, som er præget af psykisk ækvivalens, for at understrege denne indre verdens repræsentationelle karakter. Integration af de konkrete og dissocierede (forestillings) funktionsmodi kan kun ske gennem et koncentreret arbejde med patientens aktuelle oplevelse af overføringen. Dette arbejde indebærer nødvendigvis et vist omfang af udageren hos både terapeuten og patienten, da patienten ikke kan opretholde den psykologiske nærhed til terapeuten uden at eksternalisere de fremmede dele af selvet. Det er i de øjeblikke, hvor terapeuten udagerer de fraspaltede dele af patientens oplevelser, at det bliver muligt at gennemføre den mest nøjagtige observation af patientens sande selv. Desværre vil terapeuten næsten uundgåeligt have ekstremt vanskeligt ved at kommunikere indsigt og forståelse i sådanne situationer. I langt de fleste tilfælde vil den vrede og/eller angst, terapeuten føler i dette kaos, skygge for vedkommendes evne til at iagttage patienten. Vedholdenhed og en koncentreret indsats for at forstå de momentane ændringer i det, patienten oplever, giver imidlertid som regel bonus, og resultaterne af en psykoterapeutisk behandling af patienter med selv ganske alvorlige dysfunktioner kan vise sig at være overraskende gode (Bateman & Fonagy, 1999) og vedvarende (Bateman & Fonagy, 2001).

Ikke alle borderline-patienter har så alvorlige forstyrrelser, som den ovenstående beskrivelse kunne give anledning til at tro (om end de fleste borderline-patienter har flere af de nævnte kendetegn). Hvis spædbarnets omsorgsperson kun i ringe omfang har afstemt sine affektudtryk med barnets konstitutionelle selvtilstand, vil dets affektregulering ske ud fra anden-ordensrepræsentationer

af affekter, der ikke er tæt forbundet med de grundlæggende selvtilstande. Såfremt omsorgspersonens spejling er upræcis, giver dette anledning til følelsesmæssige oplevelser, der ikke kan betegnes som sande. De sekundære repræsentationelle strukturer vil da ikke kunne fungere som et middel til at opnå adgang til selvets følelestilstande og til at tilskrive selvet sådanne tilstande. Det er derfor ikke ord, der danner grundlag for barnets emergente evne til at reflektere over dets virkelige tanker og ønsker. I forhold til disse mennesker er det psykoterapiens opgave at genskabe forbindelsen mellem bevidstheden om en affekttilstand og oplevelsen af denne tilstand på det konstitutionelle niveau. Vi har kaldt denne forbindelse mentaliseret affektivitet; et begreb, der er tænkt som en betegnelse for evnen til at forholde sig til betydningen af ens egne følelser. Det er afgørende, at der i det kliniske arbejde fokuseres på en oplevelsesforankret forståelse på en måde, der sikrer „meningsfuldhed“. Dette tjener til at etablere adækvate forbindelser mellem primære og sekundære affektrepræsentationer. Et sådant fokus på følelser sikrer, at de sekundære repræsentationer, der anvendes til at tænke og reflektere over affekt, genforbindes, og at det er muligt at korrigere de fejlagtige forbindelser, der er blevet etableret mellem et affektudtryk og en anden, ikke-bevidst affekttilstand.

Denne bog er inddelt i tre dele. Første del (kapitel 1 til 3) er teoretisk; anden del (kapitel 4 til 8) behandler en række udviklingspsykologiske perspektiver, og tredje del (kapitel 9 til 11) er klinisk. Bogen afsluttes med en epilog. Denne tredeling skyldes primært fremstillingsmæssige hensyn og skal ikke tages som udtryk for, at der foreligger en faktisk adskillelse mellem disse komponenter. Som læseren vil opdage, gennemføres der en ikke ubetydelig diskussion af udviklingspsykologiske spørgsmål i den teoretiske del af bogen; i den udviklingspsykologiske del af bogen forekommer der vigtige teoretiske overvejelser over selvet, ligesom der introduceres en del klinisk materiale. Dette er udtryk for et bevidst valg. Hele vejen igennem forsøger vi at integrere teori, udviklingspsykologi og den kliniske sfære. Det er vores mål at skabe en teori, der henter inspiration fra klinisk iagttagelse, og som er funderet i systematisk forskning: Både teori og forskning skal inddrages i den kliniske praksis.

Indholdet af kapitlerne i denne bog er som følger: Kapitel 1 indeholder et overblik over de vigtigste temaer, der vil blive behandlet. Vi redegør kort for forbindelserne mellem tilknytningsteori, undersøgelser af tidlig social udvikling og undersøgelser af kognitiv udvikling, der fokuserer på en bestemt tilgang til mentalisering, nemlig undersøgelsen af, hvordan man tilegner sig teori om det mentale (*theory of mind*). Vi fremlægger en skitse (der senere skal fyldes ud) over, hvad vi ved om selvorganiseringens udviklingsforløb og om de udviklings-

mæssige afvigelser, der kan opstå som følge af et uhensigtsmæssigt tidligt miljø og/eller senere traumer. Vi indfører her begrebet mentalisering som en mulig medierende instans i forhold til psykosociale risici.

I kapitel 2 går vi nærmere ind på en række brede intellektuelle tendenser i teorier om affekt, således som de kommer til udtryk inden for en række forskellige discipliner. Vi vil hævde, at begrebet mentalisering, og især mentaliseret affektivitet, kan bruges til at forstå dialektikken mellem dem, der opfatter affekt som et forstyrrende element og som uimodtagelig over for kognitiv påvirkning, og dem, der forsøger at integrere affekt som en form for kognitiv aktivitet. Vi indfører en sondring mellem første- og anden-ordensrepræsentationer af affekt, og vi argumenterer i den forbindelse for, at denne sondring er i overensstemmelse med de resultater, vi har fra psykologi, neuropsykologi og psykoanalytiske teorier.

I kapitel 3 behandler vi den udfordring, som nyere teorier om gens og det tidlige miljøes forholdsmæssige betydning indebærer for en model for personlighedsudvikling, der hovedsagelig er formuleret på psykosocialt grundlag. På et tidspunkt, hvor sociale kognitive færdigheder i stigende grad opfattes som et resultat af genetiske faktorer snarere end det tidlige miljø, kan det synes dumdrigt at gøre sig til fortalere for en model, hvor evnen til mentalisering føres tilbage til en tilknytningsrelation. Det er en udfordring, vi vil tage op ved at hævde, at menneskets evne til at fortolke dets sociale miljø er en væsentlig modererende faktor med hensyn til, hvordan de genetiske anlæg omsættes til fænotypen. Et individs erfaringer med tilknytning kan enten virke fremmende eller hæmmende på mentalisering og den gruppe af egenskaber, mentalisering indgår i (afledt af den interpersonelle fortolkningsmekanisme). Mentalisering kan spille en afgørende rolle i skabelsen af et *oplevet miljø*. Som led i vores ræsonnement argumenterer vi for en nyorientering af tilknytningsteorien; bort fra et fokus på relationskemaer, der menes at være blevet fastlagt i den tidlige spædbarnsalder, til en model, hvor tilknytning opfattes som den evolutionære kontekst for udviklingen af interpersonel forståelse.

I kapitel 4 giver vi inden for rammerne af relationen mellem spædbarn og omsorgsperson en udførlig redegørelse for vores opfattelse af, hvordan den intersubjektive udvikling af en interpersonel fortolkningsmekanisme vedrørende affekt kan tænkes at forløbe. Den teori, vi præsenterer, kan siges at være en sparsom model. Psykoanalytiske udviklingsmodeller hviler ofte på ekstravagante antagelser om børns evner. Dette var et af de væsentligste punkter i striden mellem Anna Freud og Melanie Klein (King & Steiner, 1991). Vores mere „økonomiske“ model bygger på Gergely og Watsons (1996) sociale biofeed-

back-teori, som udspringer af Watsons arbejde med at kortlægge de udviklingsmæssige funktioner, der er forbundet med spædbarnets følsomhed over for sammenhængen mellem dets proprioception (af intentionel bevægelse) og den ydre verden. Vi vil hævde, at moderens spejling af spædbarnets affektudtryk udgør et omdrejningspunkt i udviklingen af den indre repræsentation af affekt. Omsorgspersonens spejlingsudtryk internaliseres og antager efterhånden karakter af en repræsentation af en indre tilstand. Dette kan imidlertid kun ske, når bestemte betingelser er opfyldt, blandt andet at der foreligger en tilstrækkelig grad af afstemning mellem affektudtryk og spejlingsudtryk, samt at omsorgspersonen til stadighed signalerer til barnet, at han eller hun ikke udtrykker sin egen affekt, men barnets. Denne redegørelse vil sætte os i stand til at forstå en række alvorlige patologier.

I kapitel 5 gennemgår vi den udviklingspsykologiske forskning, hvad angår selvet som aktør snarere end som repræsentation. Vi går nærmere ind på en femleddet model over den stadig mere sofistikerede elaborering af selvets og andres mentale verden. Det er også i dette kapitel, at vi går ind på spørgsmålet om intersubjektivitet, et kontroversielt begreb inden for udviklingspsykologien. Vi vil argumentere for, at interpersonel bevidsthed udgør et relativt sent stadium i individets udvikling. Antagelsen af, at der sker en udvikling frem imod fuld interpersonel bevidsthed, viser sig at være et meget anvendeligt værktøj til at forklare psykiske forstyrrelser. Vi vil gennemgående fastholde, at personlighedsforstyrrelser afspejler genkomsten af rudimentære former for interpersonel bevidsthed – en påstand, der er uforenelig med antagelsen af en medfødt (primær) intersubjektivitet.

I kapitel 6 forsøger vi at anvende resultater af forskning i spædbørns tidlige udvikling mere direkte med henblik på at konstruere en psykoanalytisk model for udvikling af subjektivitet. Ud fra klinisk og empirisk materiale identificerer vi to uforenelige og alternerende måder, hvorpå små børn håndterer deres indre oplevelser. Det lille barn oplever enten den mentale verden som fuldstændig virkelig eller som fuldstændig uvirkelig, og vi hævder, at det er legen med virkeligheden – at gøre det virkelige uvirkeligt og omvendt – der udgør den primære metode til udvikling af evnen til mentalisering. Vi inddrager i den forbindelse to eksempler vedrørende små børn, begge taget fra psykoanalytisk terapi. „Rebecca“, det højtelskede barn af en ung enlig mor, lærer igennem terapien, hvordan hun i leg kan omgås med det smertefulde billede af sin far. Forestillingen om faderen havde til at begynde med været for virkelig til at kunne indgå i barnets leg, og de følelser, denne forestilling gav anledning til, greb forstyrrende ind i hendes (ellers normale) udvikling.

I kapitel 7 inddrager vi endnu et eksempel, „Matt“, et barn, der har været udsat for langt mere alvorlig deprivation. Matts erfaringer med inadækvat spejling betød, at han stod tilbage med en affekt, der ikke var blevet „rummet“, og som ikke kunne rummes. I et forsøg på at skabe en illusion om selvkontrol oplevede Matt denne affekt som en del af sit kropslige selv. Hans enkoprese (dvs. manglende evne til at holde sig renlig) og det, der tog sig ud som autistiske træk, lod sig begge påvirke gennem en terapeutisk tilgang baseret på leg.

I kapitel 8 behandler vi spørgsmålet om ungdomsalderen, en særlig risiko-periode, hvad angår udvikling af alvorlige dysfunktioner. Det skyldes efter vores opfattelse, at der i denne periode sker en øget belastning af den unges mentale verden som følge af en pludselig forøgelse af den kognitive kompleksitet, samtidig med at han eller hun oplever et pres i retning af at gennemføre en adskillelse fra de primære tilknytningsfigurer. Vi bruger to eksempler, „Tony“ og „Glen“. I begge tilfælde udgjorde den stigende kompleksitet af deres interpersonelle verden en udfordring, men forløbene i de to tilfælde var helt forskellige. Det afspejler efter vores overbevisning afgørende forskelle i deres tidlige erfaringer, som betød, at den ene var udstyret med en langt mere robust evne til mentalisering end den anden.

I de følgende to kapitler diskuterer vi alvorlige personlighedsforstyrrelser hos voksne, hvilket vi opfatter som en udviklingsmæssig fortsættelse af en oprindelig mangelfuld etablering af den mentaliserede subjektivitet.

I kapitel 9 skitserer vi vores teori, ifølge hvilken borderline-personlighedsforstyrrelsen opstår som følge af en hæmning af evnen til mentalisering, der skyldes omsorgssvigt i barndommen. Vi forventer, at denne form for hæmning med større sandsynlighed indtræffer i tilfælde, hvor det, der senere skal blive evnen til mentalisering, ikke etableres med tilstrækkelig sikkerhed på grund af utilstrækkelig tidlig forældreomsorg. Det ser ud til, at interpersonelle fortolkningsprocesser, der udviklingsmæssigt går forud for mentaliseringen, er bestemmende for adfærden hos individer med borderline-personlighedsforstyrrelse, i hvert fald når det gælder tilknytningsrelationer.

I kapitel 10 fører vi den fejlslagne mentalisering tilbage til en forvrængning af selvets struktur. Dette sker ud fra en formodning om, at en fejlslagen tidlig afstemning skaber strukturel desorganisering i repræsentationen af selvet. Optræder dette sammen med traumer, kan disse indskrænkninger i selvets integritet medføre et massivt sammenbrud i individets relationer. Vi præsenterer to eksempler i den forbindelse. I det første tilfælde, „Emma“, var den manglende evne til mentalisering åbenbar i den måde, hun behandlede sin egen krop på – hendes selvmordstilbøjelighed og hendes dårlige håndtering af en

langvarig fysisk sygdom. Desorganiseringen af hendes selvstruktur resulterede, når den blev eksternaliseret og overført til hendes krop, i en gennemgribende forvrængning af koblingen til hendes fysiske oplevelser. I det andet tilfælde, „Henrietta“, var der tale om en patient, der havde en forhistorie med selvdestruktiv adfærd og vold mod en elsker. Det forhold, at hun fungerede på et præmentalistisk niveau, farvede i overordentlig grad hendes relation til analytikeren. I dette kapitel overvejer vi også, hvilke konsekvenser kombinationen af en desorganiseret selvstruktur og en meget begrænset evne til mentalisering har for vores forståelse af visse fænomener forbundet med overføring og modoverføring.

I kapitel 11 behandler vi afslutningsvis yderligere fire terapeutiske tilfælde. Alle illustrerer de på deres måde den centrale betydning af mentaliseret affektivitet i det psykoanalytiske terapiforløb. Formålet med dette kapitel er at illustrere, hvorledes „forkerte“ forbindelser mellem primære og sekundære repræsentationer af affekt kan bevirke forstyrrelser i selvets udvikling (om hvilke det tidligere blev hævdet, at de udsprang af inadækvat spejling). Skal terapeuten afhjælpe disse patologier, bliver vedkommende nødt til på samme tid at aktivere første- og anden-ordensrepræsentationer af affekt. Disse case-eksempler illustrerer betydningen af, at affekt og kognition integreres i den praktiske udøvelse af psykoanalytisk psykoterapi. Ved at udvikle anden-ordensrepræsentationer af følelsesmæssige tilstande kan vi nå til en oplevelse af vores subjektivitet, der tillader os at bygge bro mellem to grundlæggende menneskelige behov: På den ene side har vi behov for at bevare en fornemmelse af indre ligevægt mellem mentale kræfter – en bestræbelse, der spillede en væsentlig rolle for Freuds opdagelsesrejse – og på den anden side er det nødvendigt for os at blive integreret i den sociale verden. Her bliver vi nødt til at respektere, at andre menneskers psyke ikke er sammenfaldende med vores egen, samtidig med at vi skal kunne bygge fleksible broer over denne adskilthed og skabe nære følelsesmæssige og arbejdsmæssige relationer. Terapi virker kun, når det er muligt at opnå både intrapsykiske og interpersonelle mål, og det er i den forbindelse, at den mentaliserede affektivitet efter vores overbevisning spiller en afgørende rolle.

I epilogen udforsker vi en række af de konsekvenser, vores ideer har for opfattelsen af psykopatologi og psykoterapi i almindelighed.